

Politechnika Łódzka
Katedra Mikroelektroniki i Technik Informatycznych
ul. Wólczańska 221/223, budynek B18
90-924 Łódź
<http://www.dmcs.p.lodz.pl>

Laboratorium

KOMPUTEROWE PROJEKTOWANIE UKŁADÓW
SYMULACJA UKŁADÓW ELEKTRONICZNYCH Z ZASTOSOWANIEM PROGRAMU SPICE

Opracował dr inż. Michał Szermer

Łódź, dn. 03.01.2017 r.

Spis treści

Regulamin laboratorium	4
Ćwiczenie 1. Podstawy opisu i analizy obwodów w programie SPICE	5
Zadanie 1.1 – obwód RC	5
Zadanie 1.2 – obwód RCEF	6
Zadanie 1.3 – obwód RD	7
Zadanie 1.4 – obwody RLC	8
Ćwiczenie 2. Tranzystory	9
Zadanie 2.1 – Charakterystyki wyjściowe tranzystorów MOSFET	9
Zadanie 2.2 – Charakterystyki przejściowe tranzystorów MOSFET	10
Ćwiczenie 3. Wzmacniacze operacyjne	11
Zadanie 3.1 – układy podstawowe	11
Zadanie 3.2 – filtry	12
Ćwiczenie 4. Układy CMOS	13
Zadanie 4.1 – symulacja inwertera wykonanego w technologii CMOS	13
Zadanie 4.2 – układ z zastosowaniem inwerterów	14

Regulamin laboratorium

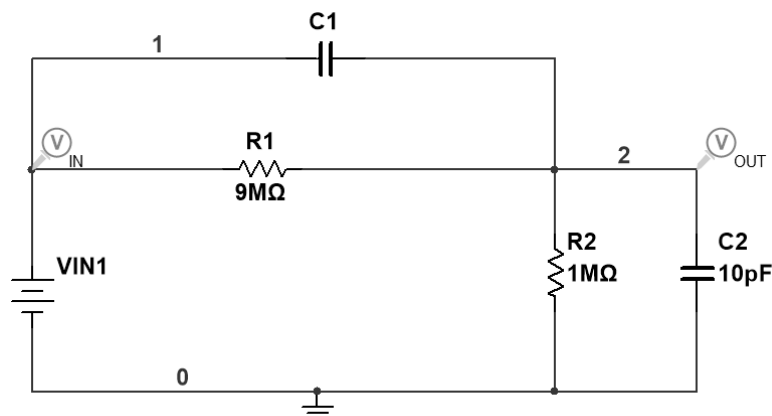
1. Zaliczenia laboratorium odbywa się na podstawie pełnego sprawozdania zawierającego wszystkie ćwiczenia z własnymi uwagami i obliczeniami studenta oraz na podstawie ocen cząstkowych z kolokwium przeprowadzanych przez prowadzącego zajęcia.
2. Laboratorium jest obowiązkowe w związku, z czym jedna nieusprawiedliwiona nieobecność powoduje niezaliczenie przedmiotu.
3. Sprawdzenie przygotowania do zajęć może być przeprowadzone za pomocą kolokwium. W przypadku stwierdzenia nieprzygotowania do zajęć student usuwany jest z laboratorium. Przewidziany jest jeden termin poprawkowy na odrobienie ćwiczeń.
4. W czasie laboratorium mogą przebywać wyłącznie osoby prowadzące zajęcia lub bezpośrednio związane z obsługą laboratorium.
5. Praca w katalogu innym niż własny jest zabroniona.
6. Otwieranie zbiorów innych niż własne powoduje natychmiastowe usunięcie z zajęć.
7. Praca w laboratorium odbywa się za pomocą komputerów połączonych w sieć. Usiłowanie samodzielnej zmiany przydzielonych zasobów, łamanie lub korzystanie z cudzych haseł powoduje skreślenie z laboratorium.

Ćwiczenie 1. Podstawy opisu i analizy obwodów w programie SPICE

Zadanie 1.1 – obwód RC

Zbadać zachowanie się obwodu pokazanego na rysunku 1.1. Jest to uproszczony model obwodu wejściowego oscyloskopu wraz z dzielnikiem 1:10. Na wstępie przyjąć $C1 = 0,01 \text{ pF}$.

- ANALIZA DC:** Wykreślić napięcie wyjściowe w funkcji napięcia wejściowego, zmieniającego się w zakresie od -10 V do 10 V z krokiem $0,01 \text{ V}$. **Sprawozdanie:** 1) zamieścić odpowiedni wykres, 2) wyznaczyć graficznie wzmocnienie napięciowe układu $k_v = V(OUT)/V(IN)$.
- ANALIZA AC:** Wykonać analizę amplitudową i fazową w zakresie od 10 Hz do 100 MHz ze 101 punktami na dekadę przyjmując $C1 = 0,1 \text{ pF}$ i 10 pF . Na podstawie wykresów zinterpretować, jaką rolę pełni pojemność $C1$. **Sprawozdanie:** 1) zamieścić odpowiedni wykres (dwa przebiegi na jednym rysunku), 2) podać częstotliwość graniczną obwodu (zaznaczyć na wykresie).
- PROJEKT:** Wyjaśnić za pomocą odpowiednich przebiegów (analiza AC) znaczenie elementu $C1$ i na podstawie obliczeń zaproponować jego wartość tak, aby charakterystyka amplitudowa w węzle drugim była płaska w jak największym zakresie. **Sprawozdanie:** 1) zamieścić obliczenia optymalnej wartości kondensatora $C1$.
- ANALIZA TRAN:** Podać na wejście obwodu przebieg prostokątny o okresie $100 \mu\text{s}$ dla $C1 = 0,1 \text{ pF}$, 10 pF i wartości obliczonej w punkcie c. **Sprawozdanie:** 1) zamieścić odpowiedni wykres analizy AC oraz TRAN jako dowód poprawności obliczeń.

Rysunek 1.1.

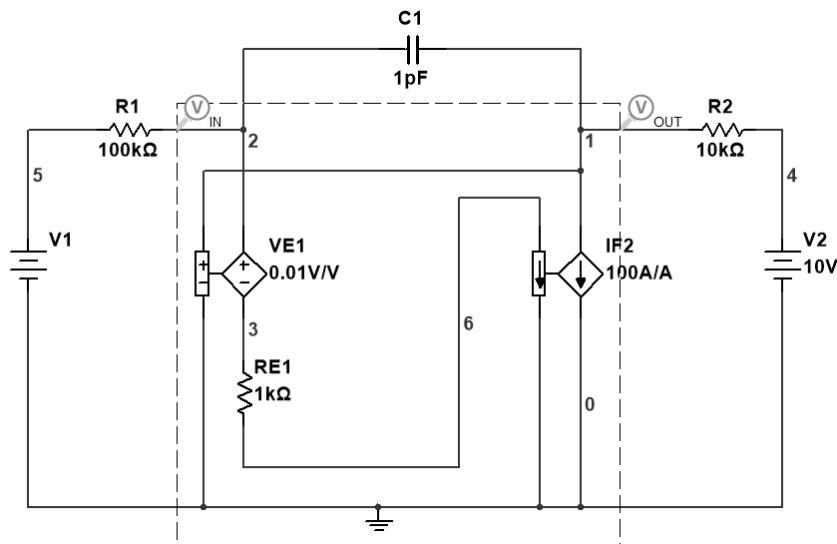
Zadanie 1.2 – obwód RCEF

Zbadać zachowanie się obwodu pokazanego na rysunku 1.2. Zgodnie z rysunkiem użyć źródła napięciowego sterowanego napięciem (E) i prądowego sterowanego prądem (F). Na wstępie przyjąć $V_2 = 10\text{ V}$, $h_{21} = 100$, $h_{12} = 0,01$, $C_1 = 1\text{ pF}$.

- ANALIZA DC: Wykreślić napięcie $V(OUT)$ w funkcji napięcia $V(IN)$ zmieniającego się w zakresie od -5 V do 10 V z krokiem $0,01\text{ V}$. **Sprawozdanie:** 1) zamieścić odpowiedni wykres, 2) wyznaczyć graficznie wzmocnienie napięciowe układu $k_v = V(OUT)/V(IN)$.
- ANALIZA AC: Wykonać analizę amplitudową i fazową w zakresie od 100 Hz do 100 MHz ze 101 punktami na dekadę przyjmując $C_1 = 1\text{ pF}$ i 10 pF . Na podstawie wykresów zinterpretować, jaką rolę pełni pojemność C_1 , powiązać jej działanie z funkcją pełnioną przez napięciowe źródło sterowane i współczynnik h_{12} . **Sprawozdanie:** 1) zamieścić odpowiedni wykres, 2) podać częstotliwość graniczną obwodu (zaznaczyć na wykresie).
- PROJEKT: Wykonać obliczenia obwodu: zaproponować zmianę wartości jednego z parametrów (np.: R_2 lub h_{21}) tak, aby wzmocnienie napięciowe $k_v = -80\text{ V/V}$. Obliczenia własne zweryfikować obliczeniami funkcji przenoszenia w symulatorze. **Sprawozdanie:** 1) zamieścić odpowiedni wykres, 2) zamieścić obliczenia.

Wskazówka:

W celu wykonania obliczeń w punkcie c należy przyjąć napięcie na źródle $V_2 = 0\text{ V}$.

Rysunek 1.2.

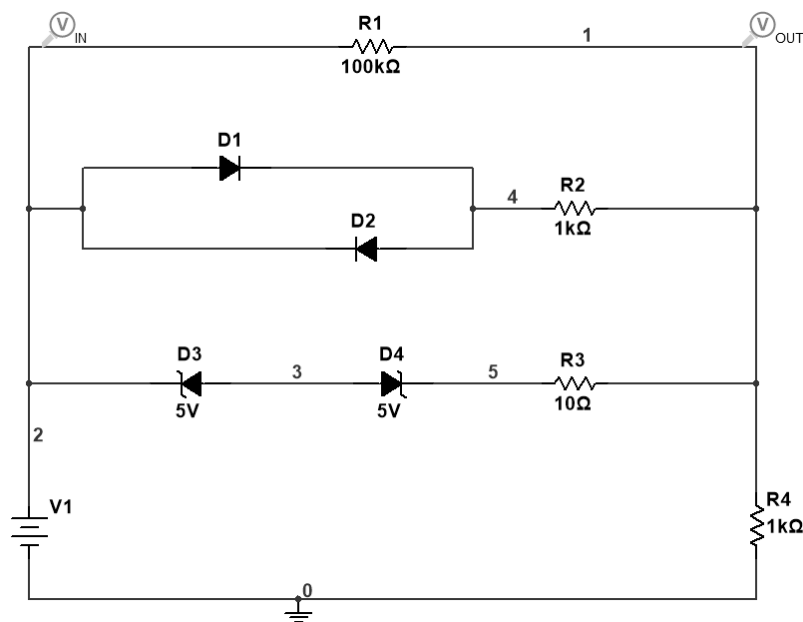
Zadanie 1.3 – obwód RD

Zbadać zachowanie się obwodu pokazanego na rysunku 1.3.a.

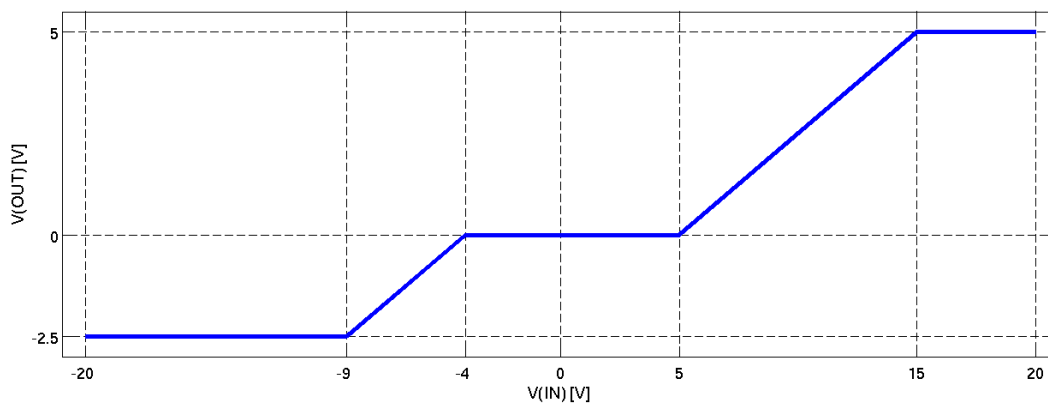
- ANALIZA DC: Wykreślić napięcie $V(OUT)$ w funkcji napięcia $V(IN)$ zmieniającego się w zakresie -15 V do 15 V z krokiem $0,005\text{ V}$. Wyjaśnić sposób działania obwodu i znaczenie poszczególnych elementów w kształtowaniu charakterystyki wyjściowej. **Sprawozdanie:** 1) zamieścić odpowiedni wykres.
- PROJEKT: Wykonać obwód kształtujący napięcie wyjściowe zgodnie z rysunkiem 1.3.b, z dokładnością $\pm 10\%$. **Sprawozdanie:** 1) zamieścić odpowiedni wykres, 2) wyjaśnić działanie poszczególnych elementów.

UWAGA:

W celu wykonania zadania należy zastosować diody z biblioteki *DIODES_VIRTUAL* oraz zmodyfikować w modelu diody Zenera napięcie przebicia (*Breakdown voltage*).

Rysunek 1.3.a.

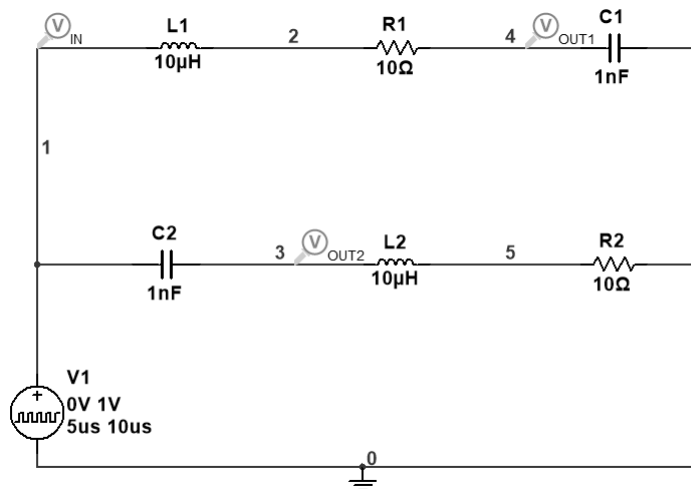

Rysunek 1.3.b.

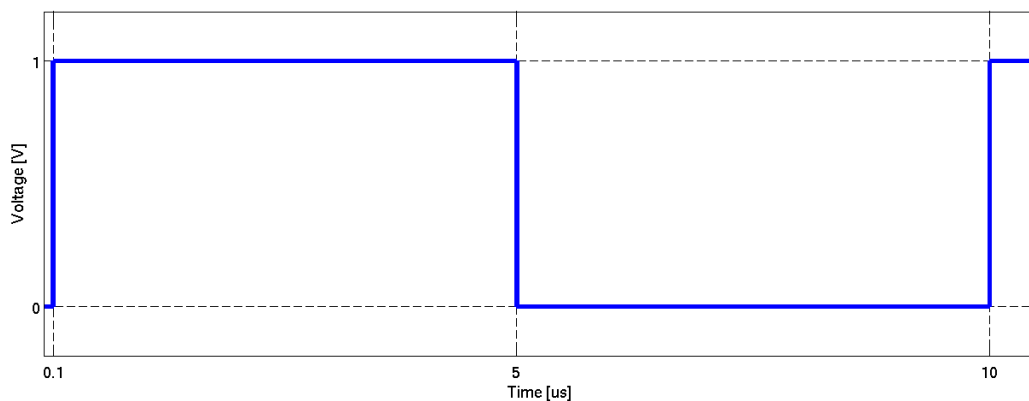
Zadanie 1.4 – obwody RLC

Zbadać zachowanie się obwodu pokazanego na rysunku 1.4.a.

- ANALIZA AC: Wykreślić charakterystyki amplitudowe i fazowe obwodów w zakresie od 100 Hz do 10 GHz ze 101 punktami na dekadę. **Sprawozdanie:** zamieścić odpowiednie wykresy.
- ANALIZA TRAN: Wykonać analizę wielkosygnałową o wymuszeniu zgodnym z rysunkiem 1.4.b. Posługując się uzyskanymi wykresami wykazać związek między odpowiedzią w funkcji czasu i częstotliwości. **Sprawozdanie:** zamieścić odpowiedni wykres.
- PROJEKT: Posługując się odpowiednimi wykresami (po zmianie wartości odpowiednich elementów w poszczególnych obwodach) wyjaśnić pojęcie dobroci obwodu rezonansowego i pojęcia pasma przenoszenia (tłumienia) oraz częstotliwości granicznej filtru. Wykazać różnice w zachowaniu obwodów (wartości napięć i prądów na poszczególnych elementach) z rezonansem szeregowym. **Sprawozdanie:** 1) zamieścić odpowiedni wykres, 2) wymienić zalety i ograniczenia w stosowaniu obwodu.

Rysunek 1.4.a.

Rysunek 1.4.b.

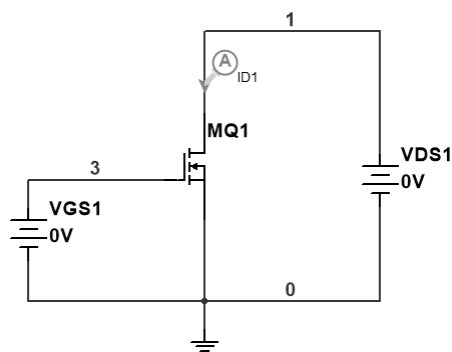
Ćwiczenie 2. Tranzystory

Zadanie 2.1 – Charakterystyki wyjściowe tranzystorów MOSFET

Wykreślić na jednym wykresie pęk charakterystyk wyjściowych tranzystora MOSFET. Przyjąć trzy różne modele tranzystora MQ1 (*Level 1, Level 8, Level 44*). Rysunek 2.1 przedstawia układ potrzebny do wykonania symulacji. Napięcie VDS1 zmienia się od 0 do 10 V z krokiem 0,01 V. Napięcie VGS1 zmienia się od 2 V do 4 V z krokiem 2 V.

Wskazówki

Należy połączyć równolegle trzy tranzystory, przyjmując dla każdego z nich inny model. Przyjąć długość kanału $L = 2 \mu\text{m}$ oraz szerokość kanału $W = 4 \mu\text{m}$ we wszystkich tranzystorach.

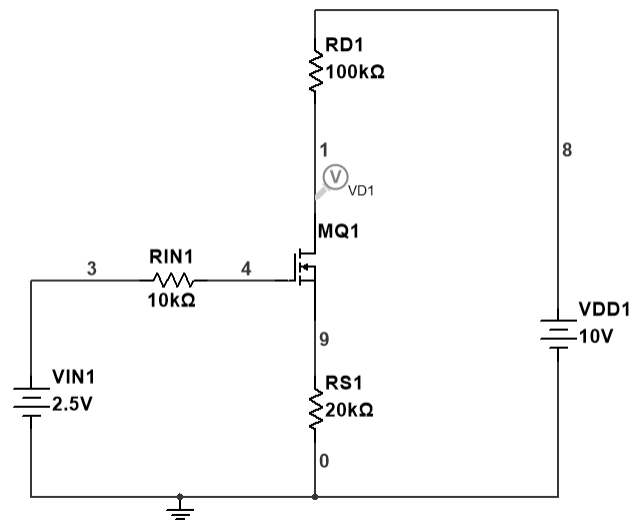

Rysunek 2.1.

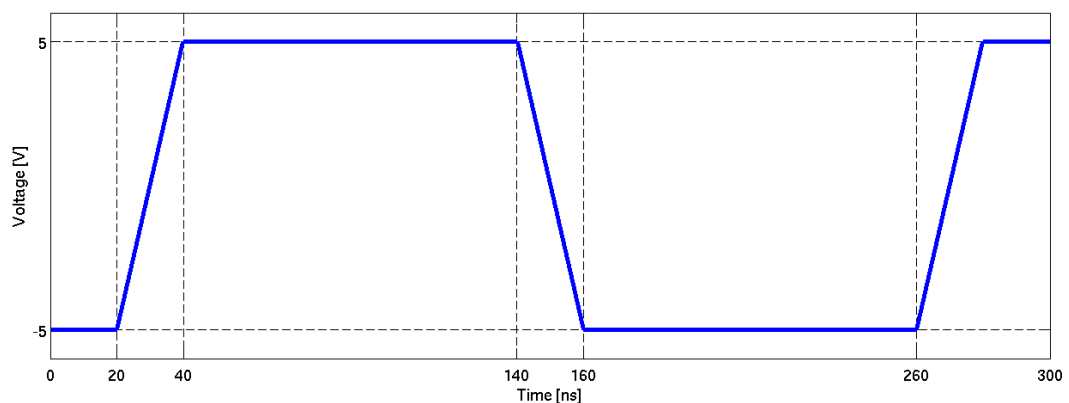
Zadanie 2.2 – Charakterystyki przejściowe tranzystorów MOSFET

Na rysunku 2.2.a, przedstawiono układ elektroniczny zawierający tranzystor MOSFET. Wykonaj następujące symulacje:

- ANALIZA DC: Wykreślić na wspólnym rysunku charakterystyki przejściowe trzech tranzystorów MOSFET (napięcie w węzle pierwszym w funkcji napięcia wejściowego). Napięcie VIN1 zmienia się od -5 V do 10 V z krokiem $0,01\text{ V}$.
- ANALIZA AC: Wykonać analizę AC od 10 kHz do 10 GHz w skali logarytmicznej z 101 punktami na dekadę. **Uwaga:** Należyysterować tranzystor poprzez podanie na bramkę stałego napięcia dodatniego VIN1 = $2,5\text{ V}$.
- ANALIZA TRAN: Wykonać analizę TRAN od 0 do 250 ns z krokiem $0,05\text{ ns}$ przy sygnale wejściowym z rysunku 2.2.b. Wykreślić krzywe na wspólnym rysunku.

Rysunek 2.2.a.

Rysunek 2.2.b.

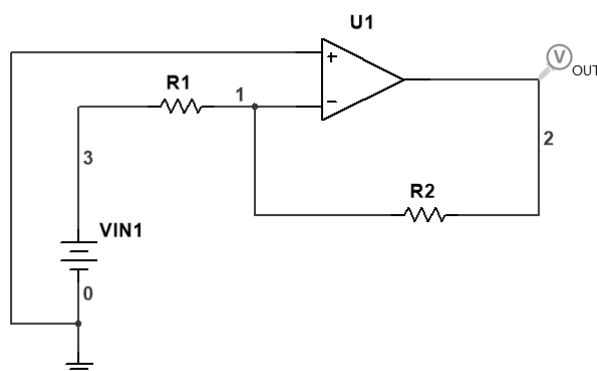
Ćwiczenie 3. Wzmacniacze operacyjne

Zadanie 3.1 – układy podstawowe

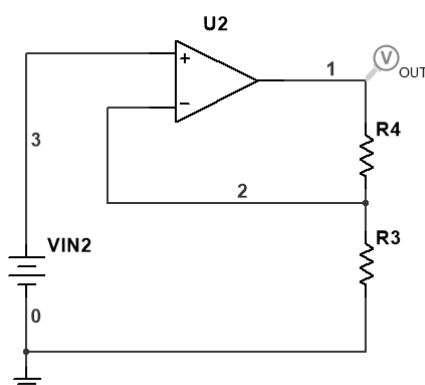
Zbadać działanie układów pokazanych na rysunkach 3.1.a oraz 3.1.b. Na wstępie przyjąć wartości rezystancji $R1 = R3 = 1 \text{ k}\Omega$ oraz $R2 = R4 = 10 \text{ k}\Omega$. Zastosować następujące modele wzmacniaczy operacyjnych: *OPAMP_3T_VIRTUAL*, *ADTL082ARZ (A)*, *LF357H*. Napięcia zasilające są równe: $VCC = 15 \text{ V}$ i $VEE = -15 \text{ V}$.

W sprawozdaniu należy zamieścić na dwóch rysunkach charakterystyki dla trzech modeli wzmacniacza operacyjnego, zastosowanych w układzie pierwszym oraz dla trzech modeli, zastosowanych w układzie drugim.

- ANALIZA DC: Wykonać analizę DC podając taki zakres napięć wejściowych, aby przebadać cały użyteczny zakres pracy wzmacniacza. **Sprawozdanie:** zamieścić odpowiedni wykres.
- ANALIZA AC: Wykonać analizę AC od 10 Hz do 1 GHz w skali logarytmicznej ze 101 punktami na dekadę. **Sprawozdanie:** zamieścić odpowiedni wykres (charakterystyka amplitudowa i fazowa).
- ANALIZA TRAN: Wykonać analizę TRAN przy wymuszeniu sygnałem jednostkowym o amplitudzie 1 V. Zmieniając wartość jednego z wybranych elementów określić jego wpływ na otrzymane charakterystyki. **Sprawozdanie:** zamieścić odpowiedni wykres.

Rysunek 3.1.a.

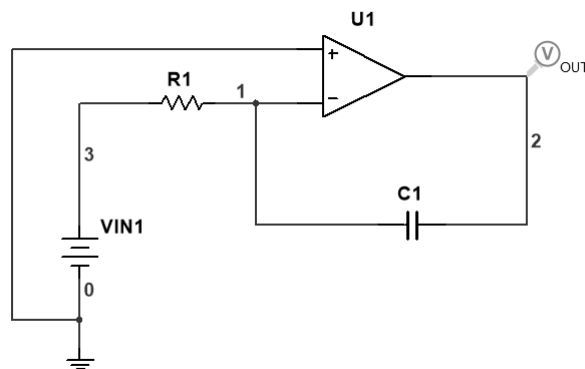

Rysunek 3.1.b.

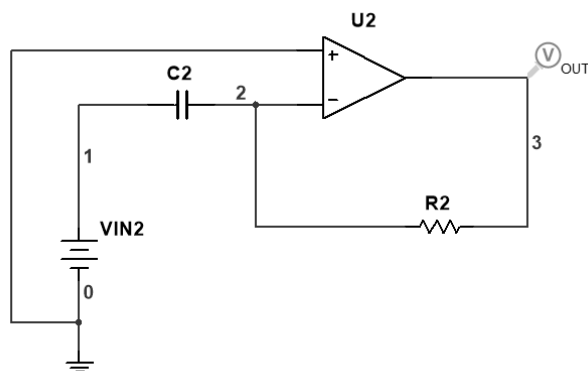
Zadanie 3.2 – filtry

Zbadać działanie układów pokazanych na rysunkach 3.2.a, oraz 3.2.b. Na wstępie przyjąć wartości rezystancji $R1 = R2 = 1 \text{ k}\Omega$ oraz pojemności $C1 = C2 = 1 \text{ }\mu\text{F}$. Zastosować te same modele wzmacniaczy operacyjnych jak poprzednio. W sprawozdaniu należy zamieścić na dwóch rysunkach charakterystyki dla trzech modeli wzmacniacza operacyjnego, zastosowanych w układzie pierwszym oraz dla trzech modeli, zastosowanych w układzie drugim.

- ANALIZA AC:** Wykonać analizę AC od 10 Hz do 10 MHz w skali logarytmicznej ze 101 punktami na dekadę. **Sprawozdanie:** zamieścić odpowiedni wykres, przyjąć skalę decybelową dla amplitudy!
- ANALIZA TRAN:** Wykonać analizę TRAN przy wymuszeniu sygnałem jednostkowym o amplitudzie 1 V. Zmieniając wartość jednego z wybranych elementów określić jego wpływ na charakterystyki amplitudowe i fazowe oraz na odpowiedź jednostkową. **Sprawozdanie:** zamieścić odpowiedni wykres. Należy pamiętać o podaniu wartości napięcia na kondensatorze równego 0 V, panującego w chwili początkowej.
- PROJEKT:** Zaprojektować filtr górno lub dolnoprzepustowy o częstotliwości granicznej podanej przez prowadzącego. Należy użyć modelu wzmacniacza operacyjnego *ADTL082ARZ (A)*. Zastosować analizę AC w odpowiednio dobranym zakresie częstotliwości. **Sprawozdanie:** zamieścić odpowiedni wykres i obliczenia.

Rysunek 3.2.a.

Rysunek 3.2.b.

Ćwiczenie 4. Układy CMOS

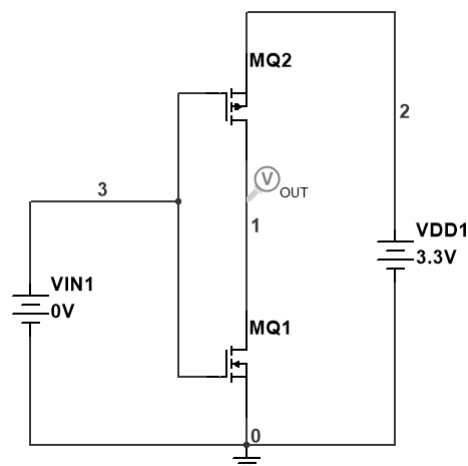
Zadanie 4.1 – symulacja inwertera wykonanego w technologii CMOS

Na rysunku 4.1.a, przedstawiono schemat elektryczny inwertera CMOS. Napięcie VDD1 wynosi 3,3 V. Przeprowadzić symulację jego działania.

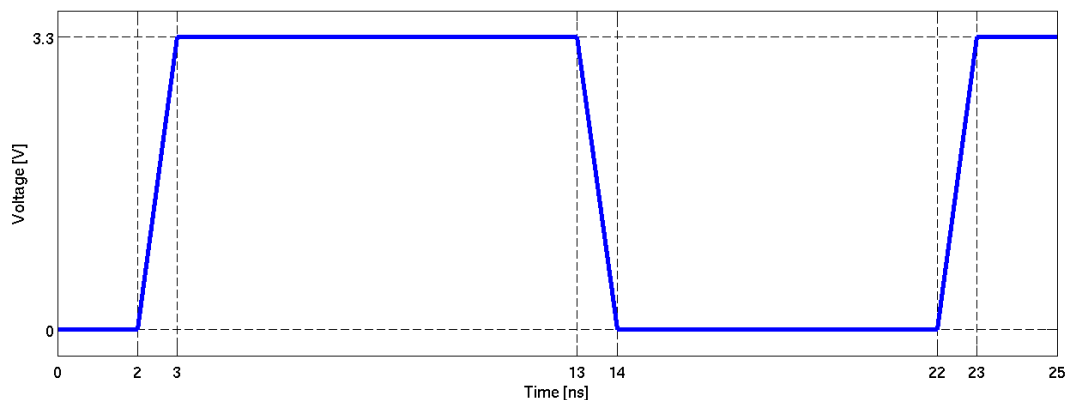
- ANALIZA DC: dla napięcia VIN1 zmieniającego się od 0 do 3,3 V z krokiem 0,01 V należy wykreślić napięcie wyjściowe inwertera (charakterystyka przejściowa).
- ANALIZA TRAN: dla napięcia VIN1 jak na rysunku 4.1.b, należy wykreślić napięcie wyjściowe i prąd zasilania inwertera.

Wskazówki

Należy przyjąć długość kanału $L = 0,5 \mu\text{m}$ oraz szerokość kanału $W = 0,5 \mu\text{m}$ w obu tranzystorach i przeprowadzić analizę parametryczną zmieniając szerokość tranzystora PMOS od $0,5$ do $2 \mu\text{m}$ z krokiem $0,5 \mu\text{m}$ w obydwu przypadkach. Przyjąć model *Level 8* dla obu tranzystorów.

Rysunek 4.1.a.

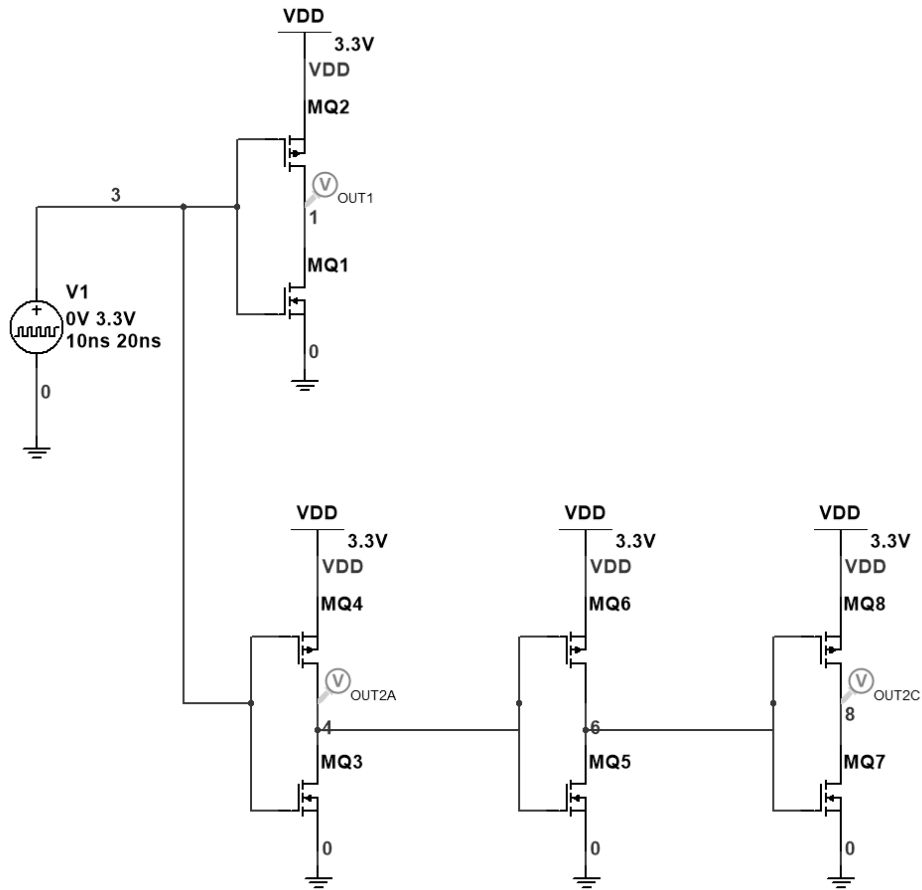

Rysunek 4.1.b.

Zadanie 4.2 – układ z zastosowaniem inwerterów

Wykonać symulację układu z rysunku 4.2. Wymiary tranzystorów są jednakowe dla wszystkich inwerterów: NMOS: $W = 0,5 \mu m$, $L = 0,5 \mu m$, PMOS: $W = 1,5 \mu m$, $L = 0,5 \mu m$. Wykonać analizę TRAN stosując sygnał wejściowy z rysunku 4.1.b.

Wykreślić na jednym rysunku napięcia wyjściowe inwertera nieobciążonego (OUT1), inwertera obciążonego (OUT2A) oraz inwertera końcowego (OUT2C). Wyznaczyć czasy propagacji sygnału dla wszystkich inwerterów.

Rysunek 4.2.

Koniec instrukcji